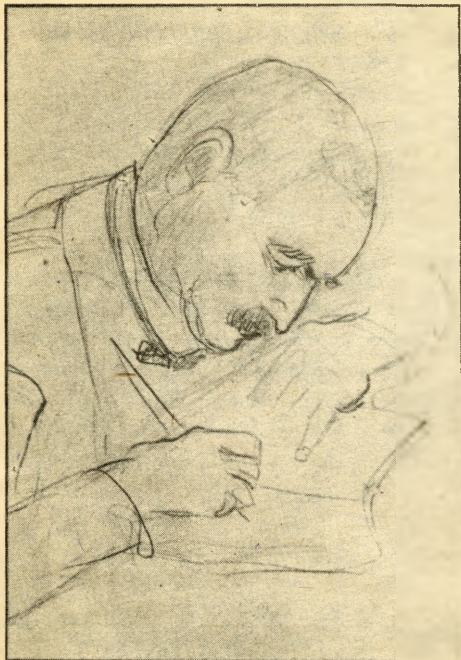

HOMME ON ERNST ENNO 115.

SÜNNIAASTAPÄEV

Avaldame sel puhul Bernhard Kangro eessõna 1950. aastal Rootsis ilmunud Ernst Enno luulekogule "Kadunud kodu".

Ernst Enno 30-aastate algul.

Ella Enno joonistus (pliiats).

Ernst Enno sündis 8. juunil (27. mail vkj.) 1875 Rannu kihelkonnas Valguta mõisa Köödsa kõrtsis Prits Enno - endise mõisa kut-sari, pärastise taluomaniku - ja Anna Enne (sünd. Peeters) esimese lapsena. Emapoolne pime vanaema aitas oma muinasjuttude heietamisega elevil hoida ärksa poisi kujutlusvõimet. Noor Enno mõistatas ja uskus unenägusid, kartis kodukäijaid ja savihaua vaimu, oli pisut ebausklik veel hiljemgi ja kogu ta looming liikus hiljem ikka rohkem ja rohkem mingi ülemaise, müstilise suunas. Ensesse tõmbunud oli ta juba lapsest saadik ja eriti hiljem, millest jutustavad nii kaasaegsete mälestused kui ka ta hilisemad luuletused. (...)

Vahepeälised ja hilisemadki luulelindlejad aastad ja mälestused on seotud Rõngu Korustes ilusa Soosaare taluga, mille Enno isa ostis 1884. a. Siin oli noorel kaunishingel võimalik nii koolivaheaegadel kui ka mehe-easki üksildase looduse rüpes mõlgutada ja kirja panna oma luulelisi meeleolusid - ikka olnud tal pliiatsijupp ja paberiaäreke taskus valmis. Samale harjumusele jäi ta truuks va-

nade päevadeni, kui ta Läänemaa kooli-nõunikuna Hiiumaa merekäärde mõõda kõn-dis, millest annavad tunnistust ta mahajäänud luuletuste katkendid paberilappidel ja rikkiläinud ametidokumentide valgel poolel. (...)

Ennole on antud "modernse luule algataja" nimi ja see tähendab esmajoonel sisulist hämarust, stroofivormi lõhkuvat tendentsi, filosoofilist ainekäsitletust ja romantilis-sümbolistlikku kallakut Maeterlincki ja Rilke suunas. Neid kahte on peetud Enno kirjandus-likeks mõjutajaiks, vähemalt kaudselt. (...)

Vahepeälne "Noor-Eesti" rühm, kes esialale rühkis ja moodsa luule lipu üles tõmbas, purjetas mahajäävast Ennost mõõda. Enno oli kord juba olemuselt sääranne, nagu ta oli. 1905. a. revolutsiooni õhin ei puudutanud kuigi sügavalt seda 30-aastast kaunishinge. "Mistartvis varju-vara eest nii palju ohvrid anda!" hüüdis ta 1905. a. rahvuslike ja sotsiaalsete püüdluste puhul. (...)

18. 09. 1919 kuni oma surmani 1934. a. oli Enno Läänemaa koolinõunik Haapsalus.

Oma kaasaegsete ja alluvate mälestuses püsib Enno tagasihoidliku, hellameelse, heatahtliku, aga pisut erakulise inimesena.

Alatistest rasketest koolikatsumistretkedest vintsutatud, süvenes nõrga tervisega töömehe

haigus, kuni kopsupõletik ta 1934. a. 7. märts hommikul kell 8 viis "igavesse rahuringi". "Matke mind päikesepaistele kohale!" olnud luuletaja viimne soov.

Kõigist eesti luuletajaist on enesele kõige truumaks jäänud just Enno. Ta luuletusi on peetud ühe pikema laulu katkendeiks. Tõepoolest, ta värsides võime näha pidevat arengujoont, mille puuduvaid vahelülisid ei ole raske aimata. Ühelt poolt vaim, valguseroõm, kõrgus, vabadus, teiselt poolt: keha, pimedus, kurbus, seotud olek madalamas mateerias. "Teie peaks oma maailmavaadet süven-dama," kirjutab Enno 1918. a. kellelegi noorurile, kes kärsitult nõudis oma luulekatsete väärtustamist. See iseloomulik lause annab meile võtme Enno mõistmiseks. Enno näeb vastavalt oma dualistlikule maail-mavaatele elus vastandeid: rõõm ja mure, päev ja öö, sünd ja surm, valgus ja pimedus, kätki ja haud, algus ja lõpp jne. Kuid vastandid on kokku sulatatud: surmas on uus algus, igas ohkes on õnnetilk, igas õnnes on ka valu. Enesegi kohta ütleb luuletaja:

Rõõmu, mure vilisev oja olen ma,

Kahest kokku igatsev laulja rändaja.

Maapäalne eluhallus, hallid teed, ahelad, valu, väsinud rändajad tolmunud teedel, siinne muremaa, pisarad, kaduvus, kurvad tuuled on vastandatud valge öö õnnega, rõõmusilma- pilkudega, igatsusega kadunud kodu, kaugete randade, igavese valguse järele. Iseeneses peituv ühtsus haarab need mõlemad poolused ühte - eesmärk ja tee ise on inimhinge avaldusvormid; vastandid su-lavad ühte intuiitiivselt kaasaelamises ja edasielamises loomade ja lillede kujul.

Ennode perekond pärast luuletaja surma. Vasakult: tütar Liki, abikaasa Ella, tütre tütar Elin-Kai, türemees Enn Toona.

Nii võiks kokkuvõttes iseloomustada ja märkida Enno luule arenguteed. Ja on aru-saadav, miks Enno luule peale neljanda kogu avaldamist ümmikusse jooksis: kadunud kodu viis teda maailmast ära enesesse ja enese kaudu ka enesestki ära kuhugi hämarusse; luule, mis konkreetsusest toitub ja selles juur-dub, muutus peaaegu olematuks. Seepärast ei moodusta Enno hilisem katkendlik luule-periood enam edasiarengut, vaid on juhuslik ja ääremärkuslik igapäevase eluraamatu le-hekülijele, pigemini küll suure loodusraamatu äärele. (...)

Enno luules ja isikus on meile jäänud asen-damatu omapära ja väärtus. Enno - see on tükk eesti lüürika arengulugu ome enesesse-suunduva ümmikulise kallakuga. Enno - see on meie kitsaste olude ja väikeste võimaluste maa kurbloolus: see, kes laulis lõputuist teedest ja rändajast, ei pääsenud ise kunagi muidu rändama kui kujutluses ja kooli-nõuniku portfelliga.

Oo tolmused sihitad teed, mis sinimetsade poole kaovad! Oo teeta sihid, mis valgetele jumalarandadele viivad! - Kodu jäi Ennole lõputute teede kurvaks antipoodiks. Sinna oli sunnitud jääma see hoolas pangaametnik, in-nukas koolimeister, kohusetruu koolinõunik ja hellatundeline luuletaja nii elus kui ka luules.

Oma esimesele hooaja lõpuõhtule tulid kokku Haapsalu kultuurimaja tantsuklubi "VALGE DAAM" noored peotantsijad koos emade ja isadega.

Juhendajate Helve Kruusemendi ja Aare Viksi käe all harjutab kolm korda nädalas kaheksa paari edasijõudnute grupis ja kuusteist paari algajate rühmas. Vaatamata lühikesele ajale on jõutud esineda mitmel pool väljaspool Haapsalut ja organiseeriti ülevabariigiline noorte tantsuturniir. Paremate hulka meie tantsijad veel ei jõudnud, kuid kui sellise entusiasmi edasi treenitakse, ei jää edu tulemata. Suvel on kavas treeningulaager.

Tantsulusti jätkus kogu õhtuks. Esinesid noored peotantsijad ning koos vanematega õpiti ühistantse.

ARVO TARMULA